

OTE Viitasammakkoselvitys lisälmessa vuonna 2024

Marko Nieminen

OTE Viitasammakkoselvitys lisäalassa vuonna 2024

Marko Nieminen

Sisällys

1.	JOHDANTO JA MENETELMÄT.....	2
2.	TULOKSET	5
2.1.	Lippuniemi, Linkinniemi.....	5
2.2.	Poskilampi.....	6
2.3.	Suoranta.....	7
2.4.	Tähtiniemi.....	8
2.5.	Kirkonsalmi.....	10
3.	JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET.....	12
	VIITTEET	13
	LIITE 1. VALOKUVIA.....	14

Kannen kuva: Kirkonsalmen aluetta (17.5.2024).

Maastokartat, ilmakuvat © Maanmittauslaitos

1. Johdanto ja menetelmät

Faunatica Oy teki vuonna 2024 lisalmen kaupungin toimeksiannosta viitasammakkoselvityksiä liittyen kahteen eri kokonaisuuteen (kuvat 1 & 2):

1. lisalmen viheraluejärjestelmän uudistaminen -hankkeeseen liittyen kohteilla Lippuniemi (vain Palojsjärven ranta Linkinniemiessä; muissa osissa kohdetta ei havaittu lajille potentiaalisia lisääntymispaikkoja), Poskilampi, Suoranta ja Tähtiniemi (kuva 1). Sonkajärventien pohjoispuolisella kuviolla ja Suurisuon ojissa ei havaittu lajin lisääntymispaikoiksi soveliaita kohteita. Työssä koottiin myös Laji.fi-portaalin havainnot luontodirektiivin liitteen IV(a) ja erityisesti suojeltavista lajeista kohdealueilta. Selvitysalueilta ei ollut yhtään em. lajien havaintoa (tiedot ladattu 11.10.2024).
2. Maankäytön suunnittelua varten Kirkonsalmen ranta-alueella (kuva 2).

Viitasammakko (*Rana arvalis*) on luontodirektiivin liitteen IV(a) laji, ja siten Suomessa tiukasti suojeltu (Lsl 78 §) ja rauhoitettu (Lsl 69 §). Laji on Suomessa elinvoimainen (LC).

Työn tavoitteena oli selvittää viitasammakon lisääntymispaikat lajille soveliaista kohteista koko ranta-alueelta. Selvitys tehtiin ympäristöministeriön ohjeistuksen mukaisesti (Saarikivi 2017). Viitasammakon lisääntymispaikat selvitettiin lajin soidinaikaan. Maastotyössä selvityskohteiden lammikoilta ja järvenrannoilta (kuvat 1 & 2) kuunneltiin lajityypillisiä soidinääniä, tarvittaessa useista kohdista. Jos ääntelyä ei kuulunut heti kohteelle saavuttua, kuunneltiin 5–15 minuuttia ennen siirtymistä seuraavalle kohteelle.

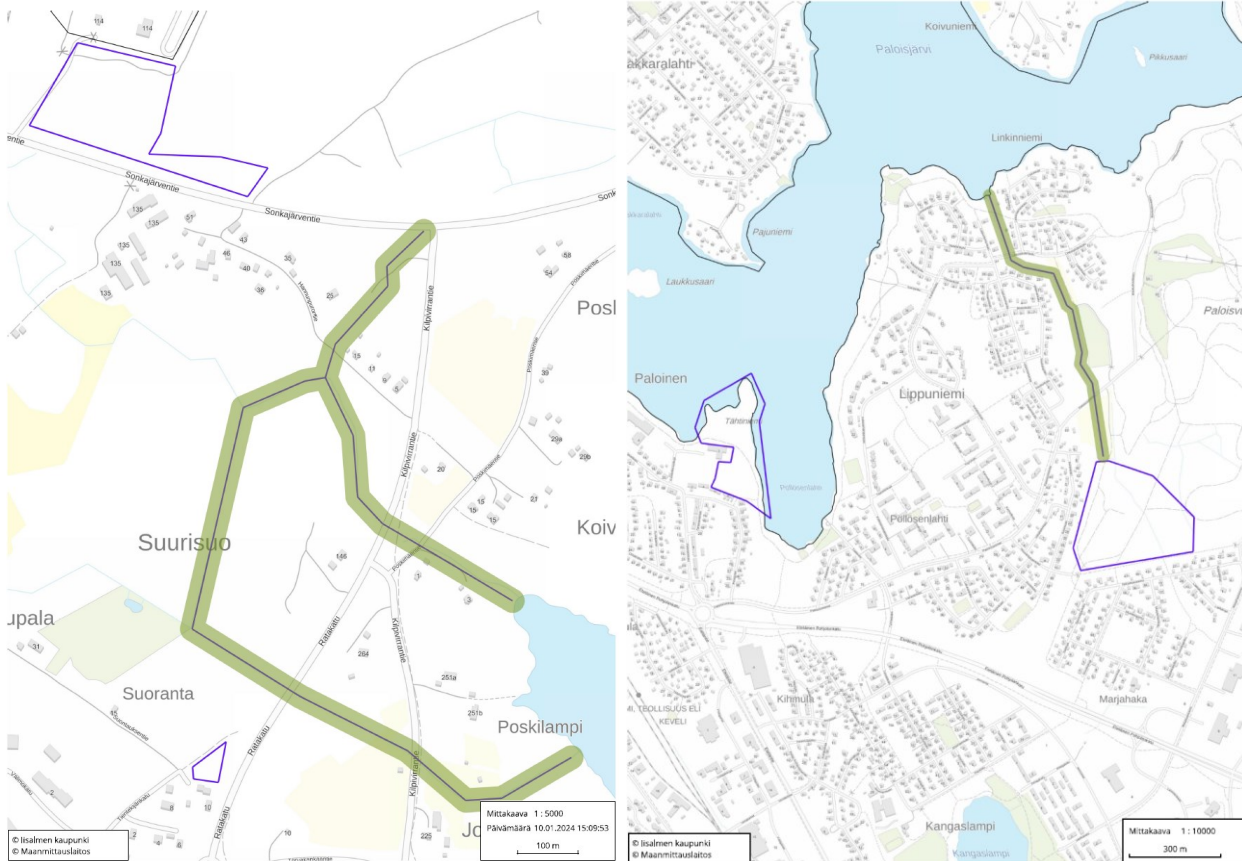
Maastotyöt teki FT Marko Nieminen seuraavasti:

- 17.5.2024 klo 19.25–21.40: kohteisiin tutustuminen valoisaan aikaan viitasammakon potentiaalisten elinympäristöjen ja sopivien kuuntelupaikkojen paikantamista varten.
- 17.–18.5.2024 klo 22.40–1.30: havainnointi eri kohteilla. Säätila: klo 22.40 lämpötila n. 18 °C, pilvisyys 0/8, tyyntä; klo 1.00 lämpötila n. 14 °C, pilvisyys 0/8, tyyntä. Olosuhteet olivat erinomaiset viitasammakon soidintamisen havainnointiin. Viitasammakot olivat useissa esiintymissä taukoamatta äänessä.

Työssä käytettiin ympäristöministeriön ohjeistuksen (Saarikivi 2017) mukaista lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmää:

"Lajin esiintymispaikoilla lisääntymispaikaksi voidaan tulkita ne vesialueen osat, joissa koiraille on lisääntymisreviirit, joissa pariutuminen ja kutu tapahtuvat ja joissa nuijapäät elävät. Soidintaminen riittää osoittamaan lisääntymispaikan olemassaolon. Levähdyspaikkaan kuuluvat päivälepopaikat esim. kasvillisuuden suojissa ja talvehtimispaikat sekä maa- että vesiympäristössä. Kutualueilla olevia talvehtimispaikkoja lukuun ottamatta levähdyspaikat eivät kuitenkaan ole yksiselitteisesti määriteltävissä."

Lisääntymis- ja levähdyspaikan välittömässä läheisyydessä tulee olla levähdyspaikaksi ja ravinnonhakuun soveltuvaa ympäristöä, jonka rajausta on harkittava tapauskohtaisesti.”

Kuva 1. Iisalmen viheraluejärjestelmän uudistaminen -hankkeen selvityskohteet (siniset ja vihreät rajaukset).

Kuva 2. Kirkonsalmen selvityskohteet (siniset rajaukset).

2.5. Kirkonsalmi

Lajia havainnoitiin kaikissa lajille potentiaalisissa kohdissa ranta-aluetta, mutta ainoastaan sen eteläosista löytyi **soidintavia viitasammakoita** ja kaksi pientä lisääntymispaikkaa (kuvat 9 & 10). Pohjoisemmalla esiintymällä äänteli 2–5 koirasta ja eteläisemmällä yli kymmenen koirasta.

Eteläisemmän viitasammakoesiintymän alueella lenteli lepakko (habituksen perusteella todennäköinen pohjanlepakko).

Kuva 9. Viitasammakon havainnointipaikat ja selvitysalueen rajausta Kirkonsalmen selvitysalueella.

Kuva 10. Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat Kirkonsalmen selvitysalueen eteläosassa.

3. Johtopäätökset ja suositukset

Kaikkien havaittujen viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen (LLP) nykytilan säilyminen tulee turvata maankäytön muutoksissa. Kaikki toimet, jotka voivat heikentää vesialueiden ekologista tilaa, voivat heikentää myös viitasammakon LLP:a ja ne ovat siis luonnonsuojelulain 78 §:n perusteella kiellettyjä. Tämä tulee huomioida myös LLP:n ympäristössä maa-alueella tehtävissä toimissa. Heikentäviä toimia voivat olla esimerkiksi alueeseen vaikuttava rakentaminen, kuivattaminen tai ojittaminen, alueen hakkuut ja vesitalouteen (erityisesti veden laatu ja määrä) vaikuttavat tekijät sekä lisääntymispaikan tai sen lähialueen ruoppaus, kaivaminen tai täyttämisen taikka kalojen istuttaminen kalattomiin lammikoihin. LLP:aa mahdollisesti heikentäville toimille tulee hakea lupa ELY-keskuksesta.

Viitasammakon elinvaatimuksiin kuuluu myös soveliaan maaympäristön esiintyminen lisääntymispaikan lähistöllä, sillä viitasammakot elävät lisääntymiskauden jälkeen maaympäristöissä, samoin nuijapäät aikuistuttuaan. Aikuiset viitasammakot voivat liikkua kilometrinkin päähän lisääntymispaikasta, mutta tavallisimmin ne elävät todennäköisesti muutaman sadan metrin säteellä siitä (Haapanen 1970, Elmberg 2008). Nämä maa-alueilla sijaitsevat levähdyspaikat eivät ole yksiselitteisesti määriteltävissä (Saarikivi 2017). Levähdyspaikkoja tulee silti säilyttää lisääntymispaikan ympäristössä, sillä pelkän lisääntymispaikan säilyttäminen johtaa sen heikentymiseen tai häviämiseen. Lisääntymispaikan heikentymättömyyden (ekologisen toiminnallisuuden) varmistamiseksi tulee siis myös lisääntymispaikan ympäristössä olevia lajille soveliaita, kosteapohjaisia ja pääosin varjoisia maa-alueita säästää merkittävilta muutoksilta. Olennaisinta on, että näillä maa-alueilla säilyy kostea pienilmasto, maapohja ei kuivu nykyisestä ja maassa on sopivia piilopaikkoja esim. maapuita. Alueiden käsittely, esim. yksittäisten puiden kaataminen, tulisi tehdä talviaikaan, jolloin viitasammakot ovat talvehtimispaikoissaan.

Viitteet

- Elmberg, J. 2008: Ecology and natural history of the moor frog (*Rana arvalis*) in boreal Sweden. – Zeitschrift für Feldherpetologie, Supplement 13: 179–194. Glandt, D. & Jehle, R. (toim.): Der Moorfrosch/The Moor frog.
- Haapanen, A. 1970: Site tenacity of the common frog (*Rana temporaria* L.) and the moor frog (*R. arvalis* Nilss.). – Annales Zoologici Fennici 7(1): 61–66.
- Luonnonsuojelulaki 2023: 5.1.2023 annettu luonnonsuojelulaki (9/2023) [<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009>] ja luonnonsuojelulain perustelut (HE 76/2022) [<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220076>].
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2021: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. – Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47 | 2021
- Saarikivi, J. 2017: Viitasammakko (*Rana arvalis* Nilsson, 1842). – Julk.: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017, s. 90–96. Ympäristöministeriö, Helsinki.

Kuvat 1.5 & 1.6. Kirkonsalmen eteläinen viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikka.